

BOCSKAY ISTVÁN FEJEDELEM BIZTOSAINAK JELENTÉSE
A BÁNYÁK ÁLLAPOTÁRÓL.

Relatio dominorum commissariorum ad septem montanas civitates inquisitum expeditorum.

Az első articulusra az inquisitió után az dolog így talál-
tatott:

Gyulay János deák, az szentkereszti jószágon vött készpénzt	fl. 225
Az lipcei jószágon vött	fl. 20
Item vött rajtok két nyestöt	fl. 4 dn. 50
Az zólyomvármegyei szolgabíró Lukaniczky Ábrám által, vött ezen jószágon	fl. 160
Pojnik nevő várason vött	fl. 30
Ezüst kalánt kettőt	fl. 2
Saskóból vitetett el akó bort	nro. 100
Saskövi jószágon vött, Osztroluczky Menyhárt Zólyom- vármegye viceispánja által	fl. 60
Az mely arany, ezüst és egyéb marhát Saskóból kivitte- nek, ki nevezet szerint, nálunk immá vagyon, Gyulay Jánosnak abba is része vagyon.	
Az dobranivai jószágon vött	fl. 60
Az zólyomi jószágon vött	fl. 50
Az víglesi jószágon vött	fl. 139
Ochova nevő véglesi falun vött	fl. 50
Az körmöczbányai jószágon Losser és Kricker-Hay nevő két falun vött	fl. 33
Az szentbenedeki jószágon vött	fl. 300
Osztroluczky Menyhárt Zólyomvármegye viceispánja adott, mi kezünkben, Gyulay János menedéklevelét, az maga pecséte alatt valót, kiben quietálta az ispánt	fl. 660

Ezenkívül is adott két signaturát, Gyulay János keze írását, pecsét
nélkül valót, melyeket in specie beadtunk, ez fölül megirt felvett pénzt
hová erogálta? mi, végire nem mehettünk, adjon ő maga számot róla.

Második articulusra. Az császár ideiben készítettett ércz

és készületlen réz, az Gyulay János inventálásakor mennyi? és micsoda státusban volt akkor? annak mi mostan, végire nem mehettünk, hanem az Gyulay inventáriumaira igazítanak, mivelhogy minden bányákban, hámorokban és hutákban való érczet és rezet, kik akkor jelenvoltanak, in specie láthattak; arra mennyi költségnek és munkának kellett menni, míg azokból kész rezet csinálhattanak, az inventáriumból tudhatni meg, mert akkor Gyulay megszámlálta és summálta, mennyi réz, mennyi költséggel készülhet az császártul maradt érczből.

Mindazáltal az öreg hámormester sáfárával egyetemben, kiknek kezek által verettetnek ki, és készülnek el mindenféle rezek és ezeken kívül semmi réz nem készülhet, ezek adják mázsaszám szerint az kész rezet, az praefectus és több gondviselők kezéhez, előhozván regestumokat az császár ideiben készített réz felől és az császár ideiben készített érczből mennyi rezet csináltak, minket így informáltak.

Elsőben találtatott kész réz Beszterczében: mázsa 250.

Item, egy Czalwain György nevő besztercezi polgár, kire először az bánya gondjaviselését bizta volt Rédey uram, talált az hámor tisztításakor oly státusba való rezet, kit az hámorban csak egyszer kellett megolvasztani és kivenni, készített abbul az hámormester tiszta és jó rezet mázsa 304.

Ezt is mondják, hogy Rosenbergen is maradt volt az császár idejében készített eladni való réz: mázsa 40.

Az császár idejében készített érczből, azmint számot tartottanak reá, ez fölül megírt hámormester és sáfár azt mondják, hogy készítettének jó rezet: mázsa 1750.

Gyulay János, sem rezet, sem ezüstöt nem készített és nem is adott el, azt mondják. Azt sem tudják megmondani, hogy az császár idejében és urunk ő felsége idejében készített ércz és réz között, mennyi ezüstöt találhattanak külön-külön, de azért az mostinyiczai és újhütabeli sáfárok, kiknek kezek által szokott elkészülni az ezüst, azok azt mondják, hogy az császár idejében készített érczből csinált réz között és urunk ő felsége fejedelemségében készített érczből csinált réz között, mind egyetemben, ez praefectus idejében készítettének és adtanak az besztercezi kamarára ezüstöt: gira 301.

Az harmadik articulusra Urunk ő felsége fejedelemségében, és mostani praefectus idejében, öntöttek ő felsége számára maga törödezett rezébül, két taraczkot, adtanak ahhoz az hámorból rezet: mázsa 25.

Illésházy uram számára, az maga rezébül öntöttek három taraczkot, öreg s apró szőrü golyóbist, kit másunnan, mondják, hogy hoztanak volt Beszterczére, vittének Illésházy uram számára: nro. 340.

Beszterczebányán annak csinálvaak port, az ki költséget és szer-

számot ad reá. Az hámormester híre nélkül, megméretlen, sem rezet sem rézmívet senki el nem vitt, hanem mindenféle rezet és rézmívet megmázsálván és megmervén, az praefectus és kamara gondviselői kezekhez adják, és azok azhová akarják, odaadják.

Az negyedik articulusra. Ez mostani praefectus idejében az *Herregrund* nevű fő-bányának bergmestere, számtartója és sáfára, az ottvaló állapot felől, minket így informáltak.

Hogy a 9. die Maij anno 1605 usque ad ultimum Decembris:

Készíttenek érczet oly taligával, kinek egyike két mázsa érczet nyom: taliga 735¹/₄.

Ez ércznek elkészítésére fizettenek az kamaráru az miveseknek fl. 8285 dn. 95

Adósok még ez fölül megirt esztendőre és munkára az miveseknek fl. 2276 dn. 99

Ezen kívül is az tisztviselőknak, ugy mint bergmesternek, számtartó deáknak, sáfároknak tartoznak fizetésétől fl. 629 dn. 64

Ez fölül megirt bányában való miveseknek fizetések ilyenképen lett.

Fizettenek készpénzzel az kamaráru fl. 4026 dn. 20

Buzával fizettek az miveseknek fl. 3465 dn. 73

Az buzának fertályát adták nékiek pro fl. 1

Borral, sörrel és hússal fizettenek fl. 794 dn. 2

Ez fölül megirt hévérek és munkások köziben osztott buzának egyik része az besztercei városban, az környül való nemes népnek letöltött buzájok volt, melyet akaradjok ellen vöttek el ingyen, kinek az árát az ő felsége kamarájáru várják. Mi előttünk is nagy panaszolkodással supplicáltak, hogy ő felségét informáljuk felöle és adatná meg ő felsége, kinek-kinek elvött buzáját avagy az árát.

Anno 1606 a prima Januarii usque ad ultimum Junii.

Készíttenek ez praefectus idejében ez fölülmegvit bányában érczet taliga 600

Ez ércznek készítésére fizettenek az miveseknek fl.*).....

Adósok még ez munkára nékiek, az kamaráru fl.

Ezenkívül az tisztviselőknak adósok fl.

Ez felül megirt fizetés anno 1606 ilyenképen lett:

*) Az itt s ezután következő kihagyások onnan származnak, hogy az eredetiben egy lap széle leszakadt és elveszett.

Fizettek készpénzzel az miveseknek	fl.
Búzával fizettek	fl.
Vagyon mostan ez bányán az föld színén kész érez taliga	
<i>Lybettha</i> nevü bányában ez praefectus idejében készítettett érez	
vagyon mostan	taliga
Ment ez érezeknek készítésére költség az mivesekre	
Az <i>Uj hutában</i> vagyon oly réz, melyben ezüst is vagyon, kinek	
ötször kell még az tűzben menni	mázsa
Vagyon oly réz ez hutában, kinek kétszer kell az	
tűzben menni	mázsa
Vagyon az rostélyokban, oly státusban való olvasztott érez, akibül	
mostantul fogva két hétre, készíthetnek rezet	mázsa	300
Vagyon érez ez hutában, ki még tűzben nem volt	taliga	150
Az <i>mostinyezai</i> hutában, holott az réztül az ezüstöt szokták elvá-	
lasztani, vagyon oly réz, kiben ezüst is vagyon	mázsa	34
Alábbvaló réz is vagyon	mázsa	37 ³ / ₄
Vagyon egy <i>Hroniecz</i> nevü vasbánya is, urunk ő felsége számára	
való, abban volt kész vas, mikor ez praefectus kezében adattatott az	
bánya gondviselése	mázsa	22
Adták el ez vasnak mázsáját pro fl. 3.	
(Ebből az) vasbányából tartják vassal az beszterczei kamarát,	
onnan adnak minden szükségre való vasat (azmi vas)at penig pénzen	
eladnak annak az (árát az) beszterczei kamarára szolgáltatják.	
(Ez prefect)us idejében készítettett érezből csináltak:	
.....(Els)öben, eladni való tiszta rezet	mázsa	897
.....(Ké)szítettének Prussiai nevü rezet	mázsa	221
.....t készítettének	mázsa	68
(Adta)nak faggyúért, Guetzmittl Sebestyénnek	
(rezet?)	mázsa	13 lib. 72
.....nevü mostan zólyomi vicekapitánynak	
.....rezet készpénzen	mázsa	12 lib. 90
.....t adtanak el öt forinton mázsáját	mázsa	13 lib. 60
.....Lengyelországban utólszor rezet	
arestáltak	mázsa	225
Maradott kész réz az hámorban	mázsa	120
Rézmívet csináltak urunk ő felsége számára	mázsa	4 lib. 45
Ennek az ára tézsen	fl.	86 den. 25
Illésházy uram számára csináltak rézmívet	lib.	85
Az ára tézsen	fl.	14 den. 45
Az ötödik articulusra. Az fölül megirt elkészített mázsa	
rezetet, az háormester megmázsálván és megszámlálván, mind az	

praefectus és az kamara gondviselői kezekhez adta és szolgáltatta. Az réznek egyik részét adták mázsáját pro fl. 18, másik részét csak fl. 16, harmadik felét fl. 13 den. 50. Melyik féle réz, mennyi mázsa volt, azt meg nem tudhatjuk, de az fölül megnevezett és eladott réznek megadták az árát az beszterczei kamarára. Csak az arestált 225 mázsa réznek az ára restál.

Az factor kettő. Egyik Lengyelországban lakik, az másik Besztercebányán, mint végezett légyen és mint hitte meg az praefectus, ez mostani arestált réznek ára felől, azt csak ő magok tudják, de azmely factor az rezet elvitte Besztercebányáru, vagyon annak Besztercze városában háza, marhája, felesége, gyermeke és úgy mentünk végére, hogy lehet 3000 forint érő zálogja az beszterczei factornak.

Az hatodik articulusra. Az császár idejében gyűjtött pénz, sem ezüst, sem arany, sem egyéb marha, az beszterczei kamarán nem maradott, mert az előbbi német gondviselők eltakarták. Lipche várában is hordottanak az kamaráról ezüst marhát és oly regestumok is vadnak ott, kikhül megtudhatnák, hol mennyi adósság és restantia avagy valami repositum volna, melyek az beszterczei kamarát concernálnák.

Az hetedik articulusra. Az bányaeépítés ilyen módon lett. Kövel semmit nem építettek, hanem az császár idejében készítettett bárdolt fa és deszka annyi volt az építő házba és Tajó nevű hutában, hogy az sörfőzőházat, álgüöntőházat afféle fából építették. Amit avval fel nem értenek az hámor és huta, rostélyók építésére való fát, az környülvaló jószágokbeli néppel hordatták, fizetés nélkül, és az ácsmester kívül, minden álesok, molnárok, az környülvaló jószágból ingyen miveltenek.

Brezno nevű városbul völtenek schindelt, deszkát, kinek az árát az kamaráru, várjak fl. 500.

Vasat és mindenféle szöget, azhová szükség volt, az ő felsége hámorából hoztanak és az kovácsok is, ő felsége számára valók voltak, mostan is minden vasszerszámokat azok mivelnek. Ezenkívül, úgy mentünk végire az ácsmestertől és többektől is, hogy az ott való építésre csak 400 forint készpénz sem költ, mert az császár idejében való fuók is, melyek közel 1000 forintot érnek, megmaradtanak, csak 2 vagy 3 pár veszett el benne.

Az mennyi épület, hámorok, huták, rostélyók, kik az császár idejében voltak és elégtének, azoknak még ez ideig, felét sem építették meg, melyeket ha megépítenének, az haszon is úgy többülne meg.

Nyolczadik és tizenegyedik articulusra. Az zólyomi kapitánynak konyhájára rendeltetett 1000 tallér, kit urunk ő felsége magának reservált, az kassai gyűlés után felvettetett 4000 forint taxa-

pénzzel egyetemben, melyet ő felsége mi általunk az hét bányavárosok-tul kéretett, azt, mi kezünkben nem adták, hanem magoknál tartják. Az 50 gyra ezüstöt, az praefectus az kezünkben adta, és pecsét alatt ő felségének hiven meghoztuk, kiről quietantiát várunk.

Az kilenczedik articulusra. Az körmöczi és selmeczi inquisitióban nem procedálhattunk, bizonyos okok miatt, hanem ő felsége parancsolatja szerint, propter inohedientiam, Bélaváry Dávidot ő felségéhez hoztuk.

Az tizedik artikulusra. *) Az favágatásnak és szénégetésnek gondviselő sáfárát előhivatván hit szerint examináltuk és az fának, szénnek állapota felől regestumából minket ilyenképpen informált: Az császár idejében készítettett fa ez praefectus odamenelekor találtatott az erdőn 1800 millyre való fa; otthon penig az huták környül volt 400 millyre való fa. Egy millyében szokott lenni 50 öreg szekér szén; egy millye szenet készített el az sáfár fl. 10.

Az fának és szénnek fogyatkozás nélkül való elegendő készítésben ilyen szokás és rendtartás vagon: hogy az kamaráról adnak ferlogot az sáfárnak és viszontag az sáfár is azzal tartozik, hogy egy szekér szenet az hámorokban és hutákban 93 pénzen adjon és ahova szükség, az maga lovain, szekeren hordatja. Adtanak immár ez praefectus idejében az kamaráról ez sáfárnak ferlogot fl. 3536 den. 47. Erre immár az sáfár annyi szenet adott, hogy az ferlogot superálja fl. 176 den. 15. De ez felül megirt császár idejében készítettett fa és szén annyi vagon mostan az huták környül, hogyha az munka meg nem többül, megérik vele egy esztendeig. Ugyanezen fábul az besztércei kamarán való számtartó az változás közben adott el készpénzen — az mint ő maga szabad akarata szerint mondotta — pro fl. 1600, de elhíhető, hogy többet is adott.

Ez praefectus idejében azt mondja az sáfár, hogy még semmi szénnek való fát nem hoztanak az hutákhoz, hanem az erdőn készíttetenek; az, mennyi legyen, nem mondhatja.

Az *Herrengrund* nevő bányában való míveseknek számok bizonytalan, mert néha többen s néha kevesebben mívelnek. Az mi jelenlétünkben lehettenek: az hévérek, mind az apró mívesekkel egyetemben nro 500. Ez bányában, mennyi érczet készíttetenek ez praefectus idejében, a die 17 aprilis anno 1605, usque ad decimum Junii anni praetentis videlicet 1606 és azoknak mennyit fizettenek és mennyi restál fizetésekben, azmint végire mehettünk, megirtuk rendszerint az 4. articulusban.

*) E pont már megjelent *Tagányi K. Magyar Erdészeti Oklevéltár I. 286. l.*

Lybetha nevő bányában is mennyi érczet, mennyi költséggel készítettetek, ez praefectus idejében, azt is megírtuk az 4. articulusban.

Tajó nevő hutában, mivel continue 13 ember, ez míveseknek fizetnek egy kántorra: 181 frt 39 dn.

Az *Óhegy* hutában vagyon míves ember 26. Fizetnek az míveseknek egy hétre fl. 24 és mikor vékonybb haszna vagyon az munkának, kevesebbet fizetnek.

Az *Új hutában* vagyon míves ember néha 35, néha 30 és néha 20. Fizettek ez míveseknek, a die 17 Aprilis anno 1605 usque ad ultimum Junii anni praetentis 1606: fl. 821 dn. 52. Adósok fizetésekkel az kamarárul fl. 351.

Az *mostinyezai* hutában 27 ember mivel, de ezeknek mennyit fizettek, ez praefectus idejében, az sáfárjok meg nem tudta mondani. Adósok az kamaráról nékiek: fl. 859.

Azmint végire mehettünk, főképen az újhutabeli sáfártól ugy informáltattunk, mivelhogy az, ugyan számot is tartott reá, fizetnek az praefectus idejében, az érczhordó szekereseknek fl. 530 dn. 44.

Minden rendbeli sáfárokat, bergmestert, számtartókat, az kamara-háznál való gondviselők kívül, előhivatván és megesküdtetvén őket, mind az míveseknek, s mind az fizetéseknek állapotjuk és számok felől úgy informáltattunk és úgy adták előnkben, azmint rend szerint ez relatióban megírtuk. Ez relatióból alkalmason megtudhatni, mennyit költöttek az beszterczei bányára, és annak mennyi haszna lehetett volna.

Az fölül megírt fizetések, nemcsak az réz árából lettenek, hanem az lipchei, víglyesi és az kamara jószágának is minden jövedelmét, az praefectus percipiálta és az mívesek fizetését azzal is toldotta. Ezeken kívül is, úgymint Sasköbül, Turóczvármegyébül és több helyekről nem kevés buza hordattatott as beszterczei kamarára. Mely proventusoknak igazán végire mentünk az jószágokbeli biráktól, és azokról is regestumonk vagyon, mikor az szükség kívánja, azt is praesentáljuk.

Actum in Beszterczebánya, vigesima quinta Julii anno domini millesimo sexcentesimo sexto.

Georgius Kaprontzay s. k.

Ladislaus Leőkeös s. k.

Eredetije az Orsz. Levéltár kincstári osztályában.

Közli E.